

сетолетија на XIV век (с. 48). Но од Душановото време за српската уметност почнале да се грижат и широките народни маси и различните институции. Така, не само дворот, кој бил и понатаму главен уметнички центар, туку и архиепископиите и големопоседниците ширум земјата придонесувале во изградувањето на уметничките сфаќања. Регионализмот во уметноста влијаел во разновидноста на црковните слики во српската територија. Тој за времето на цар Урош особено дошол до израз. Секоја област носела свои обележја и ги истакнувала своите проблеми. Македонија и понатаму била предводник во уметничките настани. Тие затворени уметнички кругови, со посебни обележја во сликарството, се образувале сè до крајот на XV век кога и последната државна српска творба не паднала под турска власт. Авторот

поодделно ги опишува сите споменици од тој период. Потоа тој се задржува на уметноста од моравската школа — последниот голем стил во средновековна Србија. Опишани се многу културни споменици, а најголем простор му е посветен на Ресавскиот манастир до 1418 год. Тој по своите размери, по сложеноста на архитектурата и по богатството на живописот, претставувал најголем споменик на таа школа.

На крајот да заклучиме. В. Ѓуриќ со своето дело преку комплексното и научното интерпретирање на сликарското творештво од средниот век во Југославија, ја збогатил нашата и светска наука. Тоа дело ги содржи најпотполните и најнужните податоци за фресковото ѕидно сликарство на Балканот.

Евантија АРИСТОТЕЛИ

ПО ПОВОД ИЗЛЕГУВАЊЕТО НА „ЕГЕЈСКИ БУРИ“ од Вангел Ајановски — Оче

Не оддамна, во издание на Институтот за национална историја (ИНИ) во Скопје, се појави убаво оформена насловната книга. Во неа јавно се прогласуваат како предавници на македонскиот народ (политички се погребуваат) бившите членови на раководниот Актив на Комунистичката организација на Егејска Македонија (КОЕМ), односно на Народниот ослободителен фронт (НОФ) во приморскиот дел на Македонија. Притоа, авторот на оваа книга, Вангел Ајановски —

Оче, алудирајќи на фактот дека споменатите раководители на КОЕМ и НОФ биле и од противникот прогласени како предавници и за малку ја спасија главата, како епитаф на надгробна плоча ја истакнува фразата — „Предавништвото го сакаат сите, а предавникот никој“ (с. 406).

Радосен настан претставува појавувањето на секоја нова книга за ослободителната борба на

нашиот народ во приморскиот дел на Македонија. Тој наш народ тука даде огромни човечки и материјални жртви, и го заслужува тоа. Притоа, разбирливо е што авторските слабости се пројавуваат во тие книги. Но, ете: Иако доста прашина се дигна и сè уште се дига околу оваа книга, пред сè во средините на политичките бегалци настанети во СР Македонија, до денес, колку што мене ми е познато, никој повикан (мислам историчар) не се обиде јавно преку печатот да ги стави работите секоја на своето место — аргументирано да укаже на достоинството на оваа книга, така и на сторените неправди односно изнесените невиности во неа.

Како непосреден учесник во повеќе од опишаните настани во книгава, иако не и најповикан, ќе се обидам да ја пополнам до некаде оваа, така да кажам, незгодна и штетна празнина...

Можеби, највредното во оваа книга е оној зачудувачки богат материјал, онаа зачудувачки недангта регистрација на сè она што имаше врска со активноста во нашите редови, па дури и во редовите на непријателот.

Во октомври 1943 година, пишува Вангел Ајановски, КПГ ја расформира македонската антифашистичка организација (МАО), а нејзиниот орган, македонскиот весник Црвена звезда престана да излегува. По извршената реорганизација, како активни функционери на КПГ од градот Воден беа одредени: Џоцо Урдов, ор-

ганизационен секретар на Окружниот комитет на КПГ, додека Вангел Ајановски, Ристо Кордалов итн. (следат, по име и презиме, педесетина активисти комунисти — мажи и жени, а освен нив имало и други) заземаа разни партиски и други положби во движењето на Отпорот (види с. 99).

Тоа за градот Воден. За неговата околица:

Во тоа време, продолжува Ајановски, голема активност покажаа и Македонците комунисти од Околицата: Трифун Шиндев и Ристо Буковалов од Тетово, Пена Думова и Димитар Лимбов од Владово, (следи подолго набројување имиња на луѓе и села што завршува со: (Ристо и Лазо Камчеви од Саботско и многу други... (с. 100).

Како во заграда овде мора да се одбележи дека неколку месеци подоцна, летото 1944 година, активистите Георги Атанасовски — Блаже и Павле Раковски — Гоце, членови на реонскиот комитет на КПГ за македонскиот реон Тресино (Орма, по грчки), Мегленско, по своја иницијатива и, се разбира, по одлука на реонскиот комитет, излегоа на мобилизаторска акција по македонските села и го создадоа Воденскиот македонскиот батаљон на ЕЛАС, во чии редови конечно се најде и самиот Ајановски. Самото создавање од доброволци на оваа прва, чисто Македонска, востаничка вооружена единица, со нејзините шест чети и околу 750 борци, има и ќе има големо историско-политичко значење и се јавува како најзначајна Македонска револуционерна акција, изведена кога и да било во Воден-

ско. Меѓутоа, за самата акција Ајановски одвај нешто, патем, кажува а нејзините иницијатори и реализатори не нашол за потребно да ги спомене меѓу толкуте други активисти (но, за пропустите на авторот односно за слабите места на неговата книга, ќе стане збор понатаму).

Тоа е за возрасните во градот и околијата. Понатаму за младина:

Со своите антифашистички акции, одбележува Ајановски, особено се истакнаа во тоа време овие Македонци — младинци: Ташко Хацијанов, Ламбро Урдов, Георги Циронков, (така, по име и презиме, споменати се дваесетина младинци од градот Воден, а потоа од околијата:) Мирка Гинова од село Росилова, Панајот Божинов и Вани Индинаков од село Месимер, (и така натаму: Име, презиме и село, се споменуваат повеќе младинци од околијата) ...Додека Тодор Симевски — Лаки од село Извор, Гуменичко, работеше во Воденско како организационен секретар на Окружниот Одбор ЕПОН (с. 100).

Секако, тоа е добар преглед на македонските активисти, носители на македонското антифашистичко ослободително движење при крајот на 1943 година во Воден и Воденско. ...

По капитулантската спогодба на КПГ—ЕАМ со Владата на Пластирас од 12 февруари 1945 година во Варкиза, пишува Ајановски, во Воден на 4 март пристигна една единица англиска војска која го носеше знакот ЕС-Е и беше составена од триста и шеесет и четири (364) војници, меѓу кои голем број Принци. Меѓу

другото оружје, единицата располагаше со 13 тенка и 24 кампони за транспорт. Војниците беа сместени во касарната на 30-от полк на бившата грчка армија, лоцирана на западниот дел од градот. ...Кон овие сили се приклучи жандармериска сила од околу сто (100) лица, која беше довлечена од Солун... Началник на жандармерското начальство беше Јоанис Бафас, бивши личен телохранител на диктаторот Метаксас ... Како по договор, почнаа да се враќаат во градот разни профашистички елементи, соработници на окупаторот, кои за време на владеењето на ЕАМ успеале да го напуштат градот и да се скријат во внатрешноста на Грција: Христо Јоану, полковник на грчката армија и раководител на ПАО, Атанасиос Перјос, монархофашистички пратеник (следат имињата на повеќе трговци монархисти, на еден мајор, еден адвокат, еден полковник) и други.

Набргу беа формирани бројни монархофашистички организации: ЕПЕН, ВЕН и други, во кои се зачленуваа најголемите авантуристи, соработници на окупаторот: Христо Ваздарис, Јоанис Причимлис, итн. (се набројуваат имињата на повеќе воденски реакционери (с. 204).

Тоа е добро извршена работа. Се покажа сосема правилен потегот на Политичката комисија кога, меѓу другите, го испратил во Воден (декември, 1944) за да известува за ситуацијата. Ајановски навистина работи педантно. Па не е чудно што неговата книга е преполна со вакви и слични подробности. ...

Против оваа реакција во Воден и Воденско, организацијата НОФ се бореше со успех. Ајановски бележи:

Преку своите членови кои се наоѓаа во затвор, НОФ ја реализира акцијата за нивното ослободување нокта на 3 ноември 1945 година. Задачата му беше доверена на Атанас Папа—Атанасов кој се наоѓаше во затворот. Со помош на Вангел Гоглев беше направена дупка во затворскиот ѕид и сите петнаесетмина членови на НОФ се најдоа во затворските сидини. Подоцна, беа префрлени на Кајмакчалан каде што се приклучија на партизанскиот одред на НОФ... (с. 181).

Овој одред беше составен од борци на бившиот Воденски македонски баталјон на ЕЛАС кој, како што е познато, влезе во составот на Егејската бригада и подоцна расформиран кога Бригадата беше распуштена. Ајановски пишува:

Одредот на НОФ го сочинуваа следните другари: Ристо Кордалов, командант на Одредот, негов заменик — Туши Керамитчиев, комесар на Одредот — Ристо Шорев. Активни борци на Одредот беа: Алеко Црвенков, Нуши Колкотронов, Гели Кордалов, Гони Лисичков, итн. вкупно дваесет и два од градот Воден. Останатите, до седумдесет и еден, беа од селата: Баово, Струпино, Кронцелево, итн. Следат имињата на повеќе села од Воденско. Сите борци, до еден педантно се наведени по име и презиме и кој од кое село е. А подоцна кога Одредот прерасна во баталјон, Ајановски со иста педантност го дава

командниот и боречкиот состав. Тој пишува:

Баталјонот го нарековме Македонски баталјон, во кој постојат комплетни чети. Началството на овој баталјон го сочинуваше: Ристо Кордалов, Туши Керамитчиев и Ристо Шорев, а командири на чети се Атанас Папа-Атанасов, Вангел Гоглев и Кољо Баовчето (Кољо Прошев). Активни борци (боречки состав) се: Алеко Црвенков, Гони Лисичков, и така натаму, вкупно дваесет и девет од градот Воден. Останатите, до 123 борци, исто така се наведени по име, презиме и село од каде дошле. Притоа Ајановски напоменува дека овој список не е целосен, веројатно има „многумина кои не се спомнати“ зашто „дел од овие другари беа затекнати во баталјонот во моментот на формирањето (или, веројатно, кога Ајановски го пишувал својот извештај), а дел се приклучија подоцна, што ја отежна мојата задача целосно да го опфатам боречкиот состав на овој баталјон“ (стр. 188).

Секако, ова е добар преглед на борбените сили, како на реакцијата, (во претходната точка) така и на македонското народно-демократско ослободително движење во Воден и Воденско во текот на 1945 година...

Милан Вујаклија, во својот Лексикон на странски зборови и изрази, објаснува дека зборовите педант, педантност, педантен (француски: *pédant*, италијански: *pedante*) се однесуваат на човек, кој претерува со својата точност,

кој и на незначајни ситници им придава важност, како да е нешто од големо значење. Педантен значи ситничар.

Навистина, секој разбира дека сите овие многубројни: Гели,, Го-ни, Нуши, Туши, Томо, Цано, од: Воден, Саботско, Саракиново, Острово, итн. се нашиот народ кој тргнал во борба. Ајановски, наведувајќи ги во име и презиме и село, очигледно смета дека одбележува нешто важно (инаку, не би го правел тоа). Но, тој малку претерува. Зедов да проверам: Во првите триесет страници (понатаму се заморив и се откажав од тоа) петнаесет пати ги набројува и одбележува по разни поводи имињата скоро на истите луѓе. Па сепак: *Не може да не се признае дека овие подробности имаат свое своевидно значење и тежина...*

За секој што го познава Ајановски, не претставува никаков проблем да види дека јазикот на делото не е јазикот на Ајановски. Се разбира, материјалот е на Ајановски, а интелектуалецот што го обработил, тоа го сторил со негова согласност. Сепак, прави впечаток оваа постапка на Ајановски. *Други не би се решиле да се претставуваат пред јавноста тоа што не се.*

Само по себе тоа не е кој знае каков грев и не би вредело за него да се зборува. Меѓутоа, во овој случај, ваквото настојување на Ајановски не се ограничило само на јазичното оформување на материјалот. Тоа станало доминантно и го обусловило и на-

чинот на изложувањето на настаните. Учесниците во тие настани не можат, а да не се чудат, со каква неограничена слобода се манипулира со настаните во делото. „Вангел си напишал убава автобиографија! „Тоа е карактеристичен коментар што најчесто се слуша. Или: „Фрлајќи кал врз другите, самиот се кити, дупри и со туѓи перја!“

Со помош на изворните документи од тоа време што се однесуваат само на некои карактеристични настани, во кои непосредно учествувал, ќе се обидам да ја осветлам оваа слаба страна на оваа сепак интересна книга...

Откако убаво ќе ја опише богатата активност на македонската организација МАО во Воден и... Воденско (во Воденските околии Меглен и Островска, каде што во текот на 1942—1943 работел како илгалец, веста за нејзиното формирање не стигна до нас ни по партиска линија, ни по која било друга, на ЕАМ, ЕПОН, ЕЛАС резервна, а не беше публикувана ни во партиските и другите гласила. МАО не се прошири во овие Воденски околии. Грчките раководители на чело со Сјантос неа строго ја ограничија во Воден и брзо сеedomислија, па распуштија. Ајановски истакнува: „За Германците беше несфатливо како бугарскиот Двор преку своите емисари, како што беше Калчев, успеаја да привлечат дел од македонското население во Костурско и да го фрлат во борба против ЕЛАС, а тоа не можеа да го постигнат

меѓу македонското население во Воденско. На пример, во Костурско во текот на март 1943 година веќе извесен број села беа вооружени и дејствуваа под директивите на италијанскиот поручник Равал и бугарскиот поручник Калчев...“ (с. 123).

Се разбира, оваа споредба што фрла сенка врз работата на Македонците—комунисти во Костурско е сосема погрешна и неприфатлива. Вистината е поинаква: Во септември—октомври 1944 година Германците ја напуштија Грција. Железничката линија и патот Солун — Воден — Битола беа важни артерии за нивното повлекување. За да ги обезбедат нив, уште во мај—јуни 1944, ја формираа воената формација Охрана во Воден и се обидоа да ги вооружат околните македонски села, како заштитна зона за железот Воден и теснината Мјарем Ан (Воден—Острово), најопасната делница од овие сообраќајници. Германците навистина имаа големи тешкотии во таа работа. И сосема нормално. Имено, во истото време Македонците—комунисти во Костурско масовно ги разоружуваа контрашките чети (кои, главно, доброволно го предаваа оружјето). Накратко речено, работите на Германците беа тргнати надолу. Сепак, тие успеаја (како што и самиот Ајановски наведува) насила да вооружат неколку села што доминираат од воен аспект над железничката линија и патот и Воден, Јаворени, Ошлјани, Гугово, Нисија, Теово...

Зашто Германците не се обидоа тоа да го сторат порано?...

Па, секој прави нешто, ако му затреба и кога ќе му затреба...

Што се однесува на македонската организација МАО, Сјантовото раководство на КПГ—ЕАМ ја ограничи, како што реков, во градот Воден и не ѝ даде да развије посериозна активност. Едноставно, ја држеа како фиктивна организација (како што во своето време правеа со ВМРО(об.), како што потоа се обидоа да направат и со СНОФ). Во секој случај, грчките раководители набргу ја распуштија. Органот на МАО весникот „Дрвена звезда“ и неговиот информативен Билтен успеаја да излезат во мал тираж одвај неколку пати и беа укинати...

Колку слободно манипулира Ајановски со настаните се гледа и од ова:

Како бивш секретар на МАО не пропушта да истакне дека „тоа беше прва организација на македонскиот народ во Егејска Македонија која повикуваше на национално-ослободителна борба“ (с. 94), додека пред тоа (с. 46) пишува дека:

„Во октомври 1932 година организацијата ЕМЕО (ВМРО) разви вонредно жива активност на подрачјето на Воденско... Летци со револуционерна содржина... го повикуваа македонскиот народ во борба за остварување на своите национални права, за обединување и формирање на единствена независна македонска држава...“

Притоа, и овде, во нешто пак греша. Имено, основачката Конференција (за основање на ВМРО(об) беше свикана во Воден дури во март 1934 година, веднаш по одржувањето на 5-от конгрес на КПГ. (Види: Историја на ма...

кедонскиот народ, кн. трета. с. 266).

Исто така, продолжува Ајановски „Црвена звезда“ беше прв весник пишуван на мајчин јазик (с. 94) односно на македонски со грчки букви, што исто така не одговара на вистината. Имено, во свое време многу порано, кон почетокот на триесеттите години, „Ризоспастис“ одвреме навреме објавуваше по некоја дописка од Македонија на македонски јазик. Освен тоа, во 1930 година, Леринската партиска организација на чело со Андреа Чипов го издаде на индигто (се до седмиот број успеале) македонскиот весник „Земјоделско знаме“, додека во Нестрам (Несторион, на грчки) се појави весникот „Несторион“, еден вид забавник, со македонски народни песни и приказни, гатанки и други народни умотворби. (Види: Историја на македонскиот народ, кн. трета, с. 267)...

Вториот дел на книгата Ајановски го почнува со констатацијата дека: Во октомври 1946 година организацијата НОФ во Воденско и во другите окрузи на Егејска Македонија беше оформена како масовна политичка организација со свои силни вооружени партизански единици и станала носител и предводник на целата политичка и воена активност меѓу македонскиот народ во борбата против монархофашизмот. Во такви услови, раководството на КПГ, под притисок на стварноста, беше принудено не

само да ја признае организацијата, туку и активно да соработува со НОФ... (с. 231).

Веднаш потоа, Ајановски беа лежи:

Меѓутоа, тие денови пристигнаа Џоцо Урдов и Павле Раковски... со веста за таканаречената спогодба на НОФ и КПГ, всушност мошне неразјаснет и дискретно постигнат договор за соработка и заедничко дејствување на НОФ под директива на КПГ и ДАГ... Без никаква консултација со Окружниот комитет на НОФ за Воденско, тие веднаш почнаа преговори со партизанското раководство на КПГ околу спроведувањето на спогодбата... Преговорите доживеаја неуспех, зашто самото раководство на КПГ од тој терен немаше никакви директиви од својот центар, а и самите претставници на НОФ, Урдов и Раковски, не беа во состојба ништо поконкретно да објаснат за подробностите на договорот, зашто и самите не беа упатени во тоа: едноставно, добија задача да извршат спојување на партизанските одредби на НОФ со единиците на КПГ односно ДАГ... (с. 232).

И овде Ајановски подвлекува:

Како што поголе спомнавме, организацијата НОФ во Воденско (под раководство на Вангел Ајановски—Оче) имаше воспоставено добра соработка со КПГ. Нашите партизански одреди тесно соработуваа со партизанските единици на КПГ, а штабовите на тие одреди сите акции и операции ги вршеа со претходни консултации и координирано содејство, така што движењето се раз-

виваше без некои тешкотии во однос на нашата соработка... (с. 232).

Меѓутоа, сето тоа беше нарушено:

„Кога Џоцо Урдов и Павле Раковски им предложија на раководителите на КПГ да се спојат партизанските одреди на НОФ со КПГ, тие со задоволство го прифатија предлогот и одлуката беше веднаш спроведена. Но и покрај тоа што единиците на НОФ беа бројно далеку поголеми, спојувањето се изврши на тој начин што одредите на НОФ беа растурени и припоени кон единиците на КПГ. Соочувајќи се со реагирањата на воените кадри на НОФ, кои почнаа да бидат изложувани на омаложување од страна на борците на КПГ, Урдов и Раковски им дадоа директива на воените раководители на НОФ да се одделат од единиците на КПГ и повторно да формираат свои единици...“ и Ајановски заклучува:

„Овој потег внесе вознемирување и мошне ги компромитира Урдов и Раковски како во редовите на НОФ така и во КПГ... (с. 232).

Од сето ова што Ајановски го изнесува треба да произлезе дека членовите на „Кентрики католически“ односно Централното раководство на НОФ, Урдов и Раковски, постапиле навистина прилично невешто и неодговорно. Се разбира, ова (намерно или не, не е важно) истакнување на... несмасноста на Урдов и Раковски не одговара на вистината. Работите стојат поинаку:

а) „После последните преговори и соработување што имав со др.

Захаријадис и со други одговорни другари на КПГ беа определени засадничките ставови врз кои ќе се постојваше соработувањето и спојувањето ни со КПГ... Захаријадис наполно се согласи да се запазат македонските Групи и Одреди сосем одделно... Ќе се составуеше само штаб заеднички во секоја Област...“

Така стои напишано во еден изворен документ од тоа време со датум 13 септември 1946 год. Негов автор е Паскал Митревски, кој беше на чело на Централното раководство на НОФ. Види: „Ег. Македонија во НОБ“, т. 3, док. 171 с. 380.

б) „... Се најдовме со др. Панос од Македонското Биро. Наредивме еден штаб за Пајак—Кајмакчалан од 6 члена со водач Статис. Тројца на тројца. Наши влегуваат другарите Кордалов, Коста Гацев и Коста учителот... Исто така наредивме и за Партизанската комисија на Пајак—Кајмакчалан од 7 членови. Наши се само двајца Ташо Ајанов и Коста Гацев. Ако имавме друг годен, ќе го поставевме и него... Во двете планини имаме по три Одреди со рамно воено команданство. Секој Одред ќе има македонски Групи и по една или две грчки. Во Кајмакчалан составивме една Група смешана од Македонци и Грци партизани — примерна, како образец за против шовинизмот. Во Пајак го направивме истото...“

Ова е еден друг изворен документ од тоа време, писмо—известтај на Џоцо Урдов и Павле Раковски, од 31 август 1946 год., до Паскал Митревски (види:

„Егејска Македонија во НОБ“, т. 3, док. 164, с. 366).

Митровски во погоре цитираниот негов текст го потврдува примањето на ова писмо со тоа што пишува: „Четворицата другари од Главното раководство се наоѓаат во четири разни пунктови. Другарот Џоцо се наоѓа во Кајмакчилан, др. Павле Раковски во Пајак, др. Керамчиев во Вич и др. Мина во Грамос кон Епир. Зедов извештај од четворицата...“ (Истото, с. 378).

в) Под реден број 168, на стр. 372—375 од цитираната Збирка „Егејска Македонија во НОБ“, т. 3, објавен е изворниот документ од тоа време—Писмо од Павле Раковски до Паскал Митревски, со кое го запознава дека претставниците на КПГ не ги почитуваат принципите за обединувањето на македонските и грчките партизански единици на Кајмакчалан и Пајак планина. Имено, во него меѓу другото стои:

„... Во Кајмакчилан др. Панос... од македонското Биро на КПГ, правејќи реферат каза дека — согледувајќи го правилано идеолого-психолошкото положение на македонската маса и дејствувајќи дијалектически... нека видиме што можеме да направиме... што ќе поможуваше на општата ни борба. И направивме тамо тоа што ти го писавме веќе. Разбира се, оваа постапка наша беше во склад со „ставот“ на КПГ, ...каков што ни го изнесе др. Панос... во однос проблемата за уредувањето на работката и формирањето на Групите. После тоа тројцата дојдовме во Пајак планина за да ги наредиме и овде работите. Не

можиш да си го претставиш очудвањето ни кога слушнавме овде дека став на КПГ бил да се распушта македонските Одреди па да влезат во грчките... Имајќи предвид ставот на партијата каков што го изнесе ти, ние не можевме да прифатиме такво нешто. Ние не признавме дека се поставуе прашање за расформирање на македонските единици. Панос настојуваше. Вршеше притисок колку можеше, говорејќи стално за дисциплинирање на партијата и за „одговорности“. Најпосле се согласи да направиме тоа што сторивме и во Кајмакчилан... Ова наше решение ќе го соопштувавме другиот ден, одма чим ќе идеа нашите кадрови, на кои им соопштивме да дојдат. Другиот ден, пак очудвање. Другарот Панос, казвајќи го решението ни на кадровите, го искриви... (Велеше) да ги размешат другарите борци, т.е. да ги растураат нашите единици наполно... Кога тој говореше, ние не ги искажавме нашите несогласија, не го прекинавме. Кога заврши, го зедовме настрана и му рековме: Ставот ни вчерашен не е тој, за кој што сега говореше... Тој се насрди, се нервира и на висок тон каза—незгодно. Го забележувам особено тонот и начинот по кој зборуваше... како победител кон победен, како господар кон слуга, Каква бескрупулозност, какво бесрамие! Ниту капка на поштување или на уважение... кон нас со Џоцо коишто преди една минута не казваше другари... Огорчен но и со учтивост му реков (Џоцо многу загајлен молчеше) дека нервите не се сила туку слабост, дека треба да го

воре со поголема учтивост за нас и нашиот секретар кој е претставител на еден цел народ и дека, најпосле, срдитите изрази не поможуваат со ништо на нашето прашање и се непотребни и штетни...

Изгледаше дека нема да стане ништо. Но после неколку часа нè доближи и нѝ зајави дека е согласен да стане како што баравме, чим не сме можеле да напреднеме понатаму..."

Понатаму во писмото се раскажува дека, откако беа дадени соодветните упатства-наредби на активистите (Македонци и Грци), последниве си заминаа а Панос и Џоцо се подготвуваа и тие да заминат, првиот на Каракамен планина, другиот на Кајмакчалан. Раковски ги испрати и, другиот ден, се најде во централната јавка. Пишува:

„Другиот ден се најдов во јавката. Тамо беа и единиците. Претстави си Паскал, очудвањето ми, кога го видов Статис (како водач) да сака да ги потполно растури нашите единици... Се помачив да му објаснам како станаа работите. „Не знам, ми вели, јас го прашав Пано после вашата кавга и тој ми рече што да правам, ќе дејствувам согласно линијата што ја примив. Така ќе поступам“. Жалам, му реков, но не можам да дозволам да се изврши нешто повеќе од тоа што дефинитивно решивме со др. Панос. „Ќе ја исполнам линијата што зедев“, ми рече отсечно. Си ги дигнав рамениците и го оставив. „Ќе јавам дека сознательно саботираш!...“, ми викна. Чоекот, разбира се, не беше крив и се мислеше умно. Само попосле на-

учив дека претерал и почнаа лсувни, називајќи ги нашите луѓе, а пак и мене, предатели, охранци, итн. На крајот: Положението остана како што беше. Ние ги храниме, а пак они ни дават секакво оружје што истите не можат да го употребат, поради некој дефект. Направи што треба и — брзо..."

Писмото носи датум 1 септември 1946 год., а е испратено од Пајак планина. Така се одвиваа работите на Пајак. Се разбира, кога Џоцо пристигна назад на Кајмакчалан и виде дека од грчка страна не се почитува договореното, не дозволи да бидат растуриени македонските единици. Не е важно тоа, што Ајановски ги сместува овие настани во октомври, наместо при крајот на август или првите денови на септември. *Важно е дека, како во случајот со Македонците-комунисти во Костурско, и во овој случај, така ги изнесува настаните со што јавно ги омаловажува луѓето од потесното раководство на НОФ и фрла сенка врз нивната работа...*

На страниците 167 Ајановски соопштува за одржувањето на првата окружна Конференција на Тајната Ослободителна Македонска Организација — ТОМО. На неа присуствуваа делегати од градот Воден и од селата. Конференцијата беше свикана на 28 април 1945 година. Неа ја отворил лично Ајановски, а претседаваше Петре Попов (загина подоцна) од Долно Родово. Нејзиното одржување го обезбедуваа партизан-

скиот Одред. Претседавачот го изнесе следниот дневен ред:

1. Извештај за активноста на ТОМО.

2. Промена на името ТОМО во Народен Осл. Фронт — НОФ.

3. Избор на Окружен Одбор на НОФ за Воденско.

По првата точка, Ајановски убаво ја изнесе идеолошката содржина на нашата борба, како продолжение на борбата на Илинденците, итн. Притоа, тој се осврна на капитулантската политика на КПГ по спогодбата во Варкиза, расцепот што настана меѓу Грците и Македонци, и така натаму...

По втората точка, зборуваше претставникот на *Политичката комисија на Македонците под Грци* — Павле Раковски. Тој ги поздравил делегатите и ја пренесе одлуката на Политичката комисија за формирање на единствен Народен ослободителен фронт (во текстот стои: Национално-ослободителен) во Егејска Македонија и потребата — името на организацијата ТОМО да се замени со името НОФ, што беше и прифатено.

По третата точка, настапи Ристо Кордалов. Тој го изнесе предлогот кои лица треба да бидат избрани во првиот Окружен одбор на НОФ. Предлогот беше прифатен...

Тоа се главните моменти на првата окружна Конференција во Воденско, како што ги одбележува Ајановски во „Егејски Бури“. Општо земено, работите така се поставени што убаво се гледа дека оваа прва окружна Конференција во Воденско, на која претставникот на Политич-

ката комисија Павле Раковски бил делегиран гостин, беше свикана односно организирана и реализирана од Ајановски и Кордалов.

Меѓутоа, работите стојат поинаку:

Прво. Се знае дека кон средината на април 1945 год., *Политичката комисија* го прекина конечно своето фиктивно постоење. Наместо таа, на 23 април 1945 година, беше конституирано Централното раководство на новата организација НОФ, на чело со Паскал Митревски (членови: Урдов, Керамиџиев, Коровешовски, Раковски). НОФ требаше допрва да се создава, па сите заминаа на терен да ги удрат неговите темели. Раковски беше задолжен и замина за Воденско. Беше одлучено да работат на терен до 25 мај, а по овој датум да се вратат за нов состанок...

Второ. Се знае дека Раковски пред тоа, од јануари до средината на април 1945 год., престојуваше на Базата во с. Старавина, Кајмакчалан. На неколку пати слезе во Мегленско (Караџова), во некои од селата, од каде што во свое време извлекол борци за Воденскиот македонски баталјон на ЕЛАС. Раковски сакаше да види какво е расположението на луѓето, да им пренесе лично вести за борците од баталјонот (тој го однесе овој баталјон во Вардарска Македонија). Иако очекувано, тоа што го виде овде, го изненади. Имено, КПГ со сите сили се обидуваа да го замаглајат и прикријат вистинското значење на движењето на баталјонот, неговата политичка смисла како политички протест

и почеток на отворен политички отпор и борба и да го претстави како опасна аполитичка авантура на водачите Џоџо и Гоџе (Раковски). Имено, КПП на широко спроведуваше клеветничка кампања:

— Џоџо и Гоџе, за огромни пари, го продадоа баталјонот... Ги продадоа вашите деца!... Тие се гласни предавници!...

Требаше итно да се дејствува. Да се разбие овој напад. Да се одбрани политичкиот карактер и смисла на протестното движење на баталјонот. Ете, од таа и таква итна и неодоимлива потреба, настана политичката организација ТОМО. Токму тука, каде што настана и баталјонот. Инаку, еднаш започнатиот отворен политички отпор и борба со движењето на баталјонот, мораше да се прошири и пролабочи со организирањето на народот. Без тоа (јасна работа) движењето на баталјонот навистина би останало само како бесмислена авантура.

Раковски со оваа своја акција го запозна Џоџо, како член на секретаријатот на Политичката комисија. Овој, не рекол во врска со тоа ништо никому. А со основањето на НОФ, во избегнување на одвишни разговори (зошто, та како, кој одлучил и дозволил, и слично) посветува сето тоа да се премолчи и да се продолжи да се проширува организацијата натаму под името НОФ. Раковски така и постапи. Навистина, беше сеедно...

Трето. Некаде при крајот на мај 1945 год., како што беше одлучено, Централното раководство (Кентрики катодигиси) се

собра пак на состанок. Во својот писмен извештај со датум 27 мај 1945 год., Раковски меѓу другото соопштуваа: „Одлучивме, едниот месец јуни, да одржиме Окружна конференција заради избор на Окружен одбор и натамошно напредување...“ (види: Егејска Македонија во НОБ, том 2, док. 25, с. 56).

А во следниот извештај од тоа време, со датум 27 јуни 1945, Раковски меѓу другото соопштува: „... На 20 јуни 1945 год. свикав и одржав Окружна конференција на неколку километри надвор од Воден. Немавме успех, каков што требаше. Делегатите од Воден и од Мегленското поле отсуствуваа. Првите затоа што се случи градот да биде блокиран, а вторите затоа што курирот имаше незгоди по патот—беше гонет и задоцна да ја врачи поканата—директива на дотичното раководство. Сепак, дваесет и осум (28) села односно 125 делегати беа присутни. Групите ги држеа клучните позиции (заседи). Некаква величественост и сериозност преовладуваше на Конференцијата. Претседаваше еден Илинденец со бела коса. Теми (дневен ред).

1. Меѓународната ситуација воопшто. — Христо Андоновски [Ајановски за него и неговото излагање (ги премолчува) не кажува ни збор].

2. Идеолошката содржина на нашата борба и форми на нејзиното водење, организациони прашања. — Гоџе, значи Раковски (Добар дел од неговото излагање, како и неговата улога, Ајановски ги присвоил и си ги припишал на себе).

3. Економско прашање. — Геле, значи Вангел. (За ова, ни збор).

4. Избор на Оружен одбор на НОФ. (По предлог на Гоце, а не на Кордалов кој отсутствуваше на позиција кај своите борци).

5. Разно.

Во утринските часови сите заминаа по своите работи, полни со верба за справедливоста на нашата борба, итн. . . (Егејска Македонија во НОБ, том 2, док. 47, с. 91).

Раковски, не познавајќи ги активистите од градот Воден, за кадровски прашања во врска со нив, секогаш се консултираше со Џоцо. Ајановски, за првпат беше повикан од Раковски на оваа Конференција и стана прв претседател на Окружниот одбор на НОФ за Воденско, по сугестија имено на Џоцо: „Тоа би му ја олеснило работата за која е испратен на терен“ . . .

Ако се суди по овие изворни документи на Раковски од тоа време, во Воденско не се одржа Окружна конференција на 28 април 1945, за која пишува Ајановски и на која наводно бил делегиран и присуствувал Раковски. . .

Четврто. Во цитираната обемна збирка на архивски материјали „Егејска Македонија во НОБ“, том 2, редакторите Ристо Кирјазовски и Тодор Симовски, меѓу другото, поместиле и два информативни Билтена од Вангел Ајановски. Едниот под реден број 39 (с. 75), другиот под реден број 54 (с. 101—104). Обата документа немаат потпис, но по каналот по кој се добиени се знаело од кого се испратени. Освен тоа, придожените во збирката фотосним-

ки на оригиналните ракописи покажуваат дека ги напишал истиот човек (Ајановски).

Првиот ракопис носи наслов: „Воен информативен билтен од 16 јуни 1945. Другиот ракопис: „Информативен билтен“. Обата се напишани на 16 јуни 1945 год., па веројатно се испратени на различни адреси. Редакторите првиот го окарактеризирале како „информација од Вангел Ајановски —Оче за воено-политичката ситуација во Воденско“. А вториот, како: „Информативен билтен на организацијата ТОМО за ситуацијата во Воденско“, и тоа сосема произволно односно неосновано.

Еве зошто: Во него, меѓу другото, стои напишано: „Економски билтен 16. 6. 45.. Наполеонот во утринските часови чинеше 12, а попладнето 9.000. Прехранбените артикли и натаму ги има во изобилство. Никаква стока не е скриена. Народот е задоволен. Ви испраќам серија весници со мерките на Варваресос, министер на финансии, од каде ќе ја видите економската ситуација во целата земја“ (с. 102).

Се разбира, тоа е Ајановски што, како секогаш, педантно ја врши работата за која беше испратен. Организацијата ТОМО немаше зошто и на кого да испраќа серија весници со мерките на Варваресос. Или, самата за себе да се изразува вака: „... меѓу војниците има и добри деца... од кои се очекува дека мнозина ќе се поврзат со нашата организација ТОМО“ (с. 103). Или вака: „... бројот на гркоманите во тие села е многу мал и се прават

напори да се привлечат во *организацијата ТОМО* (с. 104).

Меѓутоа, овие цитати од писмените документи на Ајановски од тоа време, покажуваат и нешто друго: Ајановски членува во организацијата ТОМО и, што е поинтересно, тогашниот Ајановски не знае ништо за Окружната конференција на ТОМО од 28 април 1945 год. кога името на организацијата било заменето со името НОФ и која денешниот Ајановски ја опишува во „Егејски Бүри“ толку аргументирано: со фиксирани датуми и куп имиња на учесниците и сл. Тогашниот Ајановски, дури и на 16 јуни 1945 зборува (пишува) „*нашата организација ТОМО*“, а не знае ништо за НОФ. Сè додека, Раковски по некој ден ќе го повика на Окружната конференција од 20 јуни 1945 и ќе го наместат како прв претседател на НОФ за Воденско...

И така, Ајановски во „Егејски Бүри“ ја... премолчал првата Окружна конференција на НОФ од 20 јуни 1945, на која учествувал и бил избран за окружен претседател, и ја измислил Окружната конференција на ТОМО односно НОФ од 28 април 1945 година.

Но тоа уште не е сè. Тоа е само елемент на еден поширок потфат. Имено, Ајановски некако, контактирајќи често со Кирјазовски и Симовски, рецензенти на „Егејски Бүри“ односно редактори на споменатата обемна збирка архивски материјали, дознал дека нема податоци за тоа

—како и од кого е основана ТОМО во Воденско. Па сам, или по нечија сугестија, решил да се претстави тоа што не бил: Како иницијатор основач (ја основал на 20 јануари 1945) и раководител на ТОМО. Тоа и го стори. Во „Егејски Бүри“ дава навистина убава слика на активноста на ТОМО под... негово раководство.

Интересно е да се одбележи дека и во познатото пробно издание „ХРОНОЛОГИЈА“ „издавач: Републичкиот одбор на Сојузот на здруженијата на борците од НОБ“ се поместени истите овие измислици: Вангел Ајановски—Оче на 20 јануари 1945 година формирал во Воденско политичка организација ТОМО... На 28 април 1945 година била свикана под раководство на Вангел Ајановски—Оче Окружна конференција на ТОМО, итн...

Според тоа, должни сме да одбележиме: Во „Егејски Бүри“, како и во „Хронологија“ настаните се прекројуваат и дотеруваат. Јасно, тоа не е случајно. Имено: Тоа е само конкретен предметен израз, материјален израз на една појава што веќе ред години се забележува во нашата историографија за НОБ во приморскиот дел на Македонија. Се работи за тоа, што некои наши луѓе (инаку, секако, заслужени учесници на Движењето), огорчени на сопствената судбина што, по своја или нечија вина односно поради една или друга причина, не беа во можност натаму да учествуваат во Движењето, односно се најдоа исфрлени настрана и конечно отпаднале од Движењето тие сега вложуваат систематски напори, пре-

ку вакви изданија како „Егејски бури“, „Хронологија“ и други слични текстови, да ја убедат јавноста дека тие биле „душа на Движењето“. А оние нивни другари, кон судбината (во смисла на еден вид природна селекција) ги оставила и натаму во првите редови на Движењето, или никаде ги нема во таквите дела, како во трудот на Наум Пејов „Македонците и граѓанската војна во Грција“, или отворено се фрла кал врз нив, па дури и се прогласуваат како предавници, како во „Егејски бури“...

Ајановски пишува: Во Воденско беа изречени осуди дека *раководството на НОФ, со спогодбата НОФ—КПГ, ги изневери очекувањата на македонскиот народ*, дека тоа била „втора Варкиза (предавство—б.м.) за Македонците“... Воденските активисти укажаа дека е тоа погршен потег кој негативно ќе се одрази врз развитокот како на македонското ослободително движење така и на борбата против монархофашизмот во Грција“ (с. 233).

Меѓутоа, заедничка тајна е дека спогодбата не е дело на раководството на НОФ, ами на раководството на НОФ му беше соопштена како директива одозгора и без дискусија спроведена. Потоа, токму по воспоставувањето на единство, македонското ослободително движење навистина доби нови сили и стана сепаратно. Тоа е општопозната работа. Ајановски тоа го знае. Но, ете, ги изопачува работите, ома-

ловажувајќи ги луѓето од раководството на НОФ односно фрлајќи сенка врз нивната активност...

Со реализацијата на спогодбата беше извршена реорганизација на потесното раководство на НОФ. Митревски стана кооптиран член на Покраинското биро на КПГ. Џоцо Урдов беше кооптиран за член на Штабот на ДАГ за Централна и Западна Македонија. Македонецот Минчо Фотев стана кооптиран член на Бирото ЕПОН за Македонија. Непосредно да раководи со НОФ остана Секретаријат од три члена: Керамициев, Раковски, Вера, со Керамициев на чело. Паралелно со тоа, беше извршена реорганизација и на Окружните одбори на НОФ. Дотогашните претседатели, речиси без исклучок (меѓу нив и Ајановски), беа кооптирани како инструктори во своите окрузи...

Ајановски дава поинакви податоци за сето тоа. Тој пишува:

Во новото Централно раководство на НОФ влегоа: Паскал Митревски, дотогашен раководител, а по спогодбата кооптиран за член на Покраинскиот комитет на КПГ за Македонија, Михаил Керамициев, политички секретар на НОФ, а за членови на раководството: Вангел Ајановски —Оче... итн... (с. 234).

Во овој случај, изгледа, одново доаѓа до израз настојувањето на Ајановски да се претставува тоа што не бил. Имено, дури по шест месеци, на Сенофитскиот актив (20 мај, 1947) Раковски ја презема иницијативата и одговор-

носта и излегува пред Активот со предлог Ајановски да биде избран како нов член на тесното раководство на НОФ, што беше и прифатено.

Ајановски за ова не кажува ни збор, го премолчува.

Па сепак, некако индиректно, некаде понатаму во текстот, сам се демантира. Имено, му се испушта и сам признава дека до Активот бил „искористен“ односно бил само инструктор во Воденско... (с. 239)...

Набргу по Активот, во јуни 1947 год., пристигна членот на Покраинското биро на КПГ, Паскал Митревски, со директива од ова Биро: Ајановски веднаш да биде суспендиран од член на Секретаријатот. А Раковски доби партиски Укор. „Ти не го знаеш него“ му беше речено на Раковски. Веројатно, во прашање беше онаа друга функција на Ајановски.

Така Ајановски остана и понатаму инструктор во Воденско.

Затоа, зачуваните документи од активноста на Секретаријатот од тоа време, не го носат неговиот потпис.

Затоа, подоцна, на 1-от Конгрес на НОФ (јануари, 1948) Ајановски не беше земен предвид и не влезе во списокот на кандидати за раководниот врв на НОФ.

Затоа, уште подоцна, во септември истата 1948 година, Ајановски се повлече во НР Македонија напуштајќи го Движењето.

За сето тоа Ајановски не зборува, премолчува. А прави и нешто полошо: Раскажува фантастични работи. Имено, цитирам: „На претконгресниот состанок на Централното раководство, Комunistичката партија на Грција... преку своите претставници, членовите на Политбиро на ЦК КПГ, Јоанидис и Стрингос... побара отстранување на организациониот секретар на НОФ за Егејска Македонија, Вангел Ајановски—Оче... Ова барање... наиде на спротивставување кај сите присутни на состанокот, со исклучок на Паскал Митревски, кој во целост ја поддржа одлуката на ЦК КПГ. Претставниците на КПГ Јоанидис и Стрингос не допуштија натамошна дискусија по ова прашање поставувајќи партиско вето. И покрај расправијата што настана, сепак одлуката на Комunistичката партија на Грција беше прифатена...“ (с. 253).

Се разбира, тука Ајановски претерува во прекројувањето (измислувањето) на настаните, преувеличувајќи го сопственото значење. Самиот Ајановски не учествувал во никаков претконгресен состанок. А таков претконгресен состанок, каде што претставниците на Комunistичката партија на Грција итн... не се одржа воопшто. Ајановски беше отстранет веднаш по Сенофитскиот актив седум-осум месеци пред тоа. Веројатно, овој и слични, на овој, момент и (а ги има доста такви) ги имаше предвид оној што ја пушти крилатицата:

— „Ајановски си напишал убава автобиографија“...

Меѓутоа, (мислам дека е од посебен интерес да се одбележи и тоа) ваквата биографија на Ајановски не е само негова работа и грижа. Постојат и соавтори. Имено, во обемната збирка на архивски материјали за историјата на македонскиот народ — „Егејска Македонија во НОБ“, покрај другите биографски податоци за Ајановски, на стр. 117, том 2, и, се наведуваат и овие податоци (цитирам):

— Комунист е од пред војната... (Тоа што тогаш, пред војната, потпишал полициска декларација и станал ренегат — ја осудил комунистичката активност како предавство, се премолчува).

— При формирањето на Егејската бригада поставен е за заменик политкомесар на бригадата... (Всушност, учествувал само во дефилето на бригадата пред Политичката комисија на 18 ноември 1944, а веднаш потоа е повлечен и испратен на терен по друга работа).

— Од пролетта 1945 година работи во Воденско како секретар на ТОМО (Неговите извештаи од тоа време го демантираат тоа).

— Извесно време е и секретар на Главниот одбор на НОФ за Егејска Македонија... (Не успеа да стане тоа. Веднаш по изборот беше суспендиран...).

Без сомнение, Ајановски е меѓу оние најзаслужените синови на нашиот народ. Но пријателската наклонетост и тенденцијата да се разубави неговата биографија тука се очигледни...

Оваа иста тенденција уште појасно е пројавена во пробното

издавање на Републичкиот одбор на борците „Хронологија“. Проследен е секој чекор на Ајановски во Воденско. Се одбележува дури и тоа кога и во кое село присуствувал на состанок на Местниот селски или Реонски одбор, како да е тоа важен настан, а не обична рутинска работа на организацијата што беспрекин се врши не само во Воденско...

Наум Пејов, во споменатото дело „Македонците и граѓанската војна во Грција“ (издавач ИИИ, 1968) поопширно пишува единствено за активноста на Ајановски во Воденско и, дотолку повеќе го истакнува како „душа на Движењето“, доколку успева да ја игнорира активноста на оние од Централното раководство на НОФ...

Сепак, засега, оваа тенденција во однос на Ајановски својата кулминација ја добива во „Егејски бури“...

Ајановски пишува: КПГ успеа да го разбие единството на македонското раководство благодарјќи на фактот дека вистинските македонски кадри, жестоко клеветени и прогонувани, беа присилени да го напуштат Движењето и да преминат во НР Македонија... За жал, еден дел од старите кадри на НОФ не најдоа сили и поткликнаа пред притисокот на раководителите на КПГ и на ДАГ, со што станаа нивни органети, извршувајќи задачи кои често беа против интересите на македонскиот народ...“ (с. 339).

Да се потсетиме: Од сите политички кадри, активисти на НОФ, единствено Керамициев и Ајановски се најдоа во НР Македонија. А се знае, Керамициев дојде ваму на подолго време службено, со соодветен документ во раце. Според тоа, кога вака обопштено пишува Ајановски дека вистинските македонски кадри беа присилени да го напуштат Движењето, тој само го прикрива фактот дека неговиот случај е единствен таков.

Се разбира, не може да се говори дека со заминувањето на Ајановски, КПГ успеала да го разбие македонското раководство (пак преувеличување на сопственото значење). Да, тука е и Стерјана Вангелова—Славјанка. Но таа немаше причини да го напушта Движењето (Вангел ја повлекоа со себе), а претседателот на АФЖ Вера ја прогласи како дезертер со едно писмо до неа (с. 320).

Најкарактеристичен е фактот дека сите останати, или оној „еден дел од стариот кадар на НОФ“, како што вели Ајановски, според неговата оценка, се покажале слаби луѓе — „не нашле сили да се спротивстават и поткликнале пред притисокот“.

Навистина, неверојатно е тоа. Самиот избега пред притисокот, а фрла кал врз сите што останала да се борат под тие услови на притисок. Притоа, Ајановски конкретно обвинува: „Станаа органи на раководителите на КПГ и ДАГ, извршувајќи задачи кои често беа против интересите на македонскиот народ“. А како најдрастичен пример во таа смисла, го наведува потпишувањето

на „злосторничкиот документ, наречен Резолуција на КОЕМ, всушност, ништо друго туку резолуција на Политбирото на ЦК КПГ.“ (с. 382).

„Треба да се има предвид, одбележува понатаму Ајановски, дека оној дел од раководството на НОФ што ја потпиша оваа резолуција беше подложен на силен притисок со страшни закани. Но, исто така треба да се сфати дека тоа беа познати борци, кои со своите животи знаеја да се спротивстават на разни реакционерни режими, на фашистичкиот окупатор, на монархофашистичките прогонства. За жал, во судниот момент, тие поткликнаа пред една фалсификаторска игра, одредувајќи ја својата позиција спротивно на интересите на својот народ и неговата борба“ (с. 333).

Но тоа уште не е сè. Кога понатаму Вангел ќе треба да каже дека основните активности на НОФ биле сепак апсени и испратени на долгогодишна робија, тој ќе каже само „биле апсени и долго испитувани“, па ќе додаде: „Предавничкото го сакаат сите, а предавникот никој“. (с. 406). Така сите наеднаш ги прогласува како предавници...

На таков начин, со издавање на книгата „Егејски бури“, беше лансирано во јавноста ова тешко обвинение, односно тешка јавна навреда а Ајановски се покажа како најзначаен носител на споменатата тенденција—да се опрни и дисквалификува раководството на НОФ од оној дел на Македонија...

Значи, според Ајановски сите се предавници, освен оние „вистинските македонски кадри“ што...го напуштиле Движењето. Се разбира, ваквото сфаќање и толкување на настаните е премногу упростено и претерано тенденциозно. Политичката активност е сложена работа. Како ќе постои политичкиот работник во даден момент зависи од повеќе фактори...

Во ноември 1943 година, грчките раководители ја расформираа македонската антифашистичка организација во Воден, а македонскиот весник „Црвена звезда“ и неговиот информативен Билтен беа укинати. Македонските комунисти, кадри и членови на КПГ, меѓу нив и секретарот на МАО Ајановски (според зборовите на истиот), „како и многу пати дотогаш, дисциплинирано ги извршија одлуките на КПГ и го спроведоа расформирањето на МАО, а нејзиниот орган „Црвена звезда“ престана да излегува“ (с. 99).

Значи ли тоа дека не најдоа сили да се спротивстават и потгледнаа на притисокот?... Не. Според Ајановски, во овој случај, воопшто не се работело за тоа, туку се работело за тоа што: „Спротивставувањето би значело расцеп на народноослободителното движење“ (с. 99), а се знаело: Да предизвикуваш расцеп, тоа е исто како да вршиш предавство...

Може човек да се согласи со Ајановски, да го прифати неговото објаснение. Меѓутоа, тој самиот следниот октомври (1944 год.) зема учество во Движењето на Воденскиот македонски батаљон на ЕЛАС како негов припадник,

значи *реализира расцеп*, а во декември веќе се враќа на терен и спроведува организиран отпор преку ТОМО односно НОФ против антимакедонската политика на грчките раководители...

Но да го оставиме Ајановски да мисли дека во првиот случај бил свесен дисциплиниран партиец кој води сметка (грижа) да не дојде до расцеп, а во вториот случај бил принципиелен македонски револуционер. Тоа е неobjективно претставување на работите (автобиографија). Мислам, вистината е дека не секогаш можеш да правиш што сакаш, па не може на Ајановски и сите другите Македонци комунисти да им се префрлува за тоа што, во првиот случај, ја спроведоа антимакедонската линија (одлука) на грчките раководители. Спротивставување, не беше изводливо. Но, во вториот случај, веќе беа создадени (созреани) условите за активен отпор против опортunistичката, хегемонистичко-националистичка антимакедонска политика на грчките раководители. Ние имавме грб, спротивставувањето беше изводливо...

Да ги разгледаме работите повнимателно (се разбира и накратко). Еве неколку основни истотривски вистини кои би требало секогаш да се имаат предвид кога се расправа за овие работи.

1. Грчкото комунистичко движење и КПГ во принцип не се и не можат да бидат непријатели на македонскиот народ. Членови и кадри на КПГ се прогонувани, апсени, осудувани и истражувани на робија зашто јавно

ги бранеа правата на македонскиот народ во грчката држава. Најпознат таков судски процес е оној во Солун, кога 15 грчки активисти на КПГ беа осудени вкупно на околу 80 години робија. Се разбира, не е и не може да биде „антимакедонска политика“ да му се кажува тоа на македонскиот народ и да се пропагира солидарност меѓу двата народа.

2. Претставува историски факт дека експоненти на домашната буржоазија и на меѓународниот антикомунизам (Ставридис, Пулјопулос, Максимос, Саргологос, итн., потоа Сјантос, па Захаријадис — сите конечно беа наполно или делимично разобличени и избркани од партијата) застапаа на чело на КПГ. Но тие го опште-тија општо комунистичкото движење и народната револуција во Грција. Од нив настрадаа интересите, правата и слободата, не само на македонскиот народ ами и на грчкиот народ. Убедливо за тоа говорат многубројните ненормални односно кризни ситуации во самата КПГ, распепите во нејзините редови, отворените предавства, катастрофалните порази на народната револуција во 1936, 1944, 1949 година.

Се разбира, не се и не можат да бидат виновни за тоа комунистичко движење и КПГ...

3. Македонското ослободително движење, во сите негови фази (како МАО, СОФ, ТОМО, НОФ, КОЕМ) не престана ни за момент да ги изразува потребите од промени и развиток кај македонскиот народ. Со самото негово постоење го извлекуваше на бе-

ло видело пред грчката и светската јавност македонското национално прашање, афирмирајќи ја борбата и легитимните права на македонскиот народ во грчката држава.

Се разбира, кога тоа е така (а тоа е токму така), промашено е секое поинакво тврдење...

Македонското ослободително движење беше предмет на расправи, дискусии, соработка, меѓу заинтересираните КПМ (КПЈ) и КПГ. Темпо беше во Грција. Абас, во Солун. Имаше и други контакти. Разните фази на македонското ослободително движење не настанаа стихийно. Тие се одраз, односно придобивка од активностите како на КПГ, така и на КПМ (КПЈ). НОФ се формира и годинашпол работеше под влијание и помош, под раководство на КПМ (КПЈ), а не стихийно „самостојно“. Исто така под раководство (директива) на КПМ (КПЈ) НОФ премина под раководство на КПГ. Се случи, во зградата на ЦК КПМ, авторот на овие редови да го изрази своето уверување дека грчките раководители не се искрени. Тие раководството на НОФ ќе се обидат да го отстранат и ќе наместат свои луѓе—грчки модел врховисти. Што, тогаш?... Како да се постапи во таков случај?..

„Нема обраќање до нас, што и да се случи. Ќе бидете дисциплинирани. Ќе одите и прости војници—борци каде и да ве испратат“ — гласеше одговорот. Македонците комунисти, раководители и членови на НОФ, дисциплинирано го спроведоа тоа. Воопшто, македонските комунисти, стоејќи на чело на македонското

ослободително движење, секогаш работела под раководство на КПГ или на КПМ (КПЈ). Се разбира, кога тоа е така (а тоа е токму така), претставува дезинформација и обична демагогија да се пишува и зборува за некаква „самостојност“ на НОФ што ја губи (по вина на раководството) враќајќи се под јурисдикција на КПГ.

5. По преминувањето под јурисдикција на КПГ (21 ноември, 1946 (НОФ беше наполно отсечен односно изолиран од КПМ (КПЈ). „Непокорен“ немаше никаква можност да добива и да објавува информации за живот и напредокот во НРМ односно ФНРЈ. Повеќе од тоа. Антимакедонските Акти од времето пред воспоставувањето на „единство“ ескалираа во тешки политички злосторства против македонскиот народ:

— Македонските баталјони беа повлечени во грчкиот југ и, откако нивните команди беа заменети со грчки, беа уништени.

— Повеќе поединци, истакнаги македонски активисти (Џоџо, Шамарданов, Коровешовски, Тануров, Калков, итн.) беа физички ликвидирани на подол начин.

— Централниот Агит—проп од дел на НОФ беше распуштен односно ликвидиран. Раковски и другите членови беа поединечно испратени како прости борци во разни единици на ДАГ.

— Македонската учителска школа — Семинар беше укината. (Тогаш, од страв да не претерат, за секој случај, на хартија беа превентивно произведени во потполковници Митровски и Керамициев).

— Културно-уметничката група на НОФ беше распуштена.

— Беше распуштен и народниот македонски дувачки оркестар (каде и да се појавеше, ечеше македонскиот народен мелос, а пред сè песната „А бре Македонче, каде се спремаш, борба те чека...“ преработена во триумфален марш), а неговиот раководител, народниот музичар Тимјо подоцна беше и стрелан. И најважното:

— Преку 1-от конгрес на НОФ (јануари, 1948) и 1-от пленум на Централниот совет на НОФ (август, 1948), подготвени и изведени од Захаријадисовото раководство на КПГ, беа отстранети од раководството на НОФ односно „неутрализирани“ тројцата од првобитното петчлено основачко Биро на НОФ — Митревски, Керамициев, Раковски (Џоџо и Коровешовски во меѓувреме беа убиени). На чело со „новото раководство“ (тандемот Коџопулос—Којџис), НОФ постепено требаше да се претвори во својата негативна гација: Да го изгуби македонскиот национален дух и национална боја, и да се преориентира кон Атина, во духот на грчкото-врховистичката гркоманска девиза — ние сме дел од Грција, дел од грчкиот народ. Настана познатата напната, наелектризирана, опасна ситуација што предизвика бран од дезертерства на Македонци—борци од редовите на ДАГ. Раковски беше вратен од армијата. Потоа и Митровски. Обајцата на 2-от Пленум на Централниот совет, по предлог на присутниот Захаријадис, беа вратени во потесното раководство на НОФ. Керамициев замина на

лечење и работа во Скопје и таму остана. Ваму се повлекоа од жешкиот терен и некои регионални активности на НОФ, меѓу кои се најде и Ајановски... Тогаш стана јасно дека „нема обраќање до нас што и да се случи“, фактички, значеше „не чекајте никаква помош од нас што и да се случи“. Очигледно, она што КПМ (КПЈ) ги присили да го предадат НОФ на Захаријадис, ги урнало и мостовите зад НОФ и оневозможи било каква интервенција на КПМ (КПЈ) во поддршка на НОФ.

Се разбира, молчењето на КПМ (КПЈ) не значеше и одобрување на антимакедонско-антијугословенската политика на Захаријадис. Но, тешко им паѓаше тоа на Македонците комунисти, раководители на НОФ. Се чувствуваа напуштени. Не е тоа сентиментално гледање на работите. Се работеше за сурова реалност...

6. Захаријадис ја основа КОЕМ (27 март, 1949), а со тоа ги собра заедно Македонците воени и политички кадри. Наполни три месеци потоа, на 20 јуни 1949 год., свикнува Актив на КОЕМ. Тој присуствува и раководи лично. Ја предлага во готов вид, како партиски документ, познатата проинфорбировска резолуција против КПЈ и Тито односно против КПМ и политичкото раководство на НР Македонија. Бара да биде усвоена и потпишана од сите.

Самата КПГ не објави од свое име таков документ за поддршка на Инфорбирото и осуда на КПЈ. Малата регионална малцинска организација КОЕМ не можеше да ја заменува КПГ во тоа. Свiku-

вањето на Активот КОЕМ, најверојатно, имаше друга цел. Според логиката на самите настани — факти тоа беше провокација—станица:

а) Против Македонците—воени и политички кадри. Ако тие се определат и прифатат сентиментално решение, (тие немаа и не можеа да имаат предвид ништо за суштината на судот Сталин—Тито) и ако откажат да го потпишат документот, со тоа доаѓаат во конфронтација со раководството на КПГ и ДАГ. Предизвикуваат нов расцеп односно неизбежно распаѓање на единиците на ДАГ и катастрофа на ДАГ. Така стануваат главни и јавни предизвикувачи на поразот на народната револуција и на македонското ослободително движење (како нејзин составен дел). Стануваат предавници како на грчкиот, така и на македонскиот народ. А тоа, се разбира, е доволно за да бидат конечно ликвидирани.

Ако пак се определат за алтернативно решение односно решат и го потпишат документот против КПЈ и Тито, значи против КПМ и политичкото раководство на НРМ, со тоа, сами себе напoлно се дискредитираат пред „скопските раководители“ и КПЈ, односно доаѓаат во остра конфронтација со нив. А тоа, најверојатно, е она најважното и најприфатливото што би сакале грчките раководители да го постигнат...

б) Беше провокација—станица и против „скопските раководители“ и КПЈ. Имено, ако раководниот Актив на КОЕМ го потпише (што и се случи) докумен-

тот против КПЈ и раководството на НР Македонија, можеби во одговор (Захаријадис секако се надеваше на ткво нешто) „скопските раководители“ и КПЈ ќе ги прогласат членовите на раководниот Актив на КОЕМ—НОФ како предавници и ќе ги анатемисаат. Тоа, се разбира, би претставувало блескав успех на целиот потфат: На таков начин, „скопските раководители“ и КПЈ сами би се елиминирале и би паднале од играта со „словеногласните“, барем за една генерација. На чело со анатемисаните водачи, „словеногласните“, макар и од немајкаде, би останале како внатрешен грчки проблем како словеногласен дел од грчкиот народ...

Откако ги доби бараните потписи, Захаријадис коментираше:
— Поси араге ине иликринис? (Колкумина ли се искрени?..) —

Измина месец. Измина и втор, и трет. Од Скопје не доаѓаше никакво анатемисување. Тогаш (3 октомври, 1949) најопасните од неискрените, Захаријадис јавно ги обвинува и прогласува за предавници. Како „агенти на Тито“ кои, наводно, се занимавале со поткопувачка работа против КПГ и ДАГ, против заедничката борба на грчкиот и македонскиот народ — во духот на фамозната измислица за „ударот во грб“.

— „Смрт на предавниците“ — тоа е паролата што беше лансирана.

Меѓутоа, заинтересираноста на Берија ги откачи овие „агенти на Тито од рацете на Захаријадис (тој би ги ликвидирал, така

од бес). Во Москва десетмината Македонци добија вкупно деведесет и шест (96) години робија.

Иако не, како што планираше, Захаријадис се извлече од нив.

Натаму, го распушти НОФ и го замени со нова организација за „словеногласните“, екипирана со избрани македонски јаничари, „словеногласни Грци“. Плашејќи се од опасни реагирања на масата Македонци борци и народ, превентивно, ја наречува „Илинден“. Па, со помош на ова име, се обидува да го убие духот на Илинден. Имено, македонската Азбука ја исфрли од употреба. Наместо неа, на брзина, беше создадена друга врз основа на бугарската односно руската, Македонскиот литературен јазик и македонската граматика исто така беа исфрлени од употреба. Врз основа на осакатениот македонски јазик на Коцопулос, Којцис, итн, беше составена нова граматика и нов литературен јазик за „словеногласните“. Издавачкото Одделение на „Илинден“ требаше да ја унапредува целата работа, издавајќи ги новите школски учебници и литературни вредности на новиот литературен јазик.

На таков начин, покрај разбиената општост на територија и на општоста на економско-политички живот и развикот на македонскиот народ (тоа соседните монархии го постигнаа со Балканските војни (Захаријадис се обиде да ја разбие и општоста на јазикот и културата на македонскиот народ за да докаже дека „словеногласните“ во грчката држава се само грчки внатрешен

проблем, како словеногласен дел од грчкиот народ. Притоа како што е познато, огромен број Македонци настрадаа...

Предавништвото го сакаат сите, а предавникот никој“.

Оваа фраза е искористена, како што видовме, како еден вид полигички епитаф, откако раководните луѓе на КОЕМ—НОФ ќе бидат прогласени за предавници и политички погребани во книгата „Егејски бури“. Како авторот, така и рецензентите на оваа книга што дадоа виза за нејзиното издавање, познати се по нивните настојувања да се истакнат како политички гробари на раководниот Актив на КОЕМ—НОФ („Титовите агенти“ според Захаријадисовото Политбиро на ЦК КПГ). Според нив, раководниот Актив на КОЕМ—НОФ, „во судниот момент“ се исплаши и изврши предавство — го потпиша докјментот против КПГ и Тито односно против КПМ и политичкото раководство на НР Македонија...

Се разбира, тоа е само формална и површна логика. Денес секој заинтересиран наш човек знае дека вештиот маневар на Захаријадис со резолуцијата на КОЕМ ја промаши целта. Имено, воените и политичките раководители на македонското ослободително движење не тргнаа по линијата на *отворена конфронтација* со раководството на КПГ и на ДАГ, не предизвикаа нов расцеп и распаѓање на ДАГ во предвечерието на последната и реша-

вачка битка со непријателот, не станаа предавници на заедничката борба односно предавници на својот и грчкиот народ.

Ни во другиот, алтернативен дел од својата замисла, Захаријадис не успеа. Имено, „скопските раководители“ и КПГ не се фатија на неговата јадица—не ги анатемисаа членовите на раководниот Актив на КОЕМ—НОФ. Повеќе од тоа. Како што е познато, денес сите до еден, колку ги има овде, односно колку од нив успеале да се населат и живеат во СР Македонија, се одликувани од претседателот на Републиката со соодветни високи одликувања за нивната тогашна активност на жешкиот терен.

Но, ете, некои не се согласуваат, гледате ли, со тоа и *скандалозно лесно* и јавно ги прогласуваат како предавници. Како и зошто им е овозможено тоа?... Кому и зошто му се потребни овие песочни бури (да, тоа е тешка навреда!) во односите меѓу бившите раководители на македонското ослободително движење во приморскиот дел на Македонија?... Кој лош бог (Демон) вешто ги с'ска едни против други, како во времето кога Македонците беа убивани по улиците на Софија?... Скопје не е Софија. Не смее овде да се случи такво нешто. Дотолку повеќе што сите до еден овие луѓе се комунисти.

А Вангел Ајановски (јасна работа) тешко греша што прифатил ваква улога во оваа тажна приказна за раководните луѓе од приморскиот дел на Македонија.